

A PERMANENS ÖNMŰVELÉS ÉS A MŰVELŐDÉSI OTTHONOK, IFJÚSÁGI KLUBOK DIÁKLÁTOGATÓI

A permanens önművelés korunk egyik legjelentősebb felismert szükségszerűsége. Új megvilágításba helyezi a nevelés sok problémáját, így többek között a diákok kulturált szabadidőszokásainak kialakítását. Egyre fontosabbá válik az iskola számára, hogy beleplántálja diákjaiba az élethosszig tartó önművelés igényét, kifejlessze erre való készségeiket, nem utolsósorban életvitelük szerves részévé alakítsa a szabadidő kulturált eltöltésének, kiaknázásának szokásait. Olyan maradandó szokásokat kell kialakítani a diákevek alatt, amelyek túlélnek az iskolákat és felnőtt korban is alkalmasak a tudásvágy felkeltésére, képessé tesznek a kultúrértékek felismerésére, új és új ismeretek elsajátítására.

A diákok kulturált szabadidőeltöltésre nevelésének új, természetes keretétől kíváncsognak napjainkban az ifjúsági klubok, a művelődési otthonok.

Az iskolák, ifjúsági klubok, művelődési otthonok együttes diákszabadidő-foglalkoztatási lehetőségeinek feltárására indítottunk nevelésszociológiai vizsgálatot a főváros egyik kerületében, Zuglóban. A vizsgálatokban résztvesz a MTA Pedagógiai Kutató Csoport, a Bp. XIV. ker. Tanács Végrehajtó Bizottság és a Bp. XIV. ker. KISZ Bizottság. A kutatás az 1971/72 tanévben kezdődött és kiterjedt a kerület összes középfokú oktatási intézménye — azaz három gimnázium, négy szakközépiskola, három szakmunkásképző intézet — diákjaira. A módszerek között szerepelt írásos ankétal történeti helyzetfelmérés a klubokban; egyéni és csoportos interjú, megfigyelés a klubokban; módszertani—koordinációs központ kialakításának kísérlete a tanács művelődési otthonában stb.

A kutatás munkálatai még tartanak, az eredmények összegezéséhez még idő kell. A kutatás első szakaszában elvégzett helyzet-felmérés adataiból azonban már most kirajzolhatók olyan vonások, amelyek hasznos adalékkul szolgálhatnak a klubokat, művelődési otthonokat látogató diákok arculatának megismeréséhez. Közreadásukat azért is véljük érdeklődésre számot tartónak, mert a diákok behatóbb megismerése mindenhol feltétele a körükben végzendő hatékony szabadidő-felhasználásra nevelő munkának.

Megjegyzendő, hogy a közölt adatok forrásául szolgáló alaphelyzet-felmérés mindegyik érintett gimnázium, szakközépiskola, szakmunkásképző intézet egy-egy véletlen módszerrel kiválasztott I—II—III osztálya összes tanulója kiterjedt, összesen 868 kérdőív adatait tartalmazza, ily módon a kerületi középfokú oktatási intézmények összes I—II—III osztályos tanuló létszámának 11%-os megvizsgált mintájára épül.

A művelődési otthonok és klubok diáklátogatottsága

Mindenekelőtt azt kell számbavenni, hogy *milyen mértékű a művelődési otthonok és klubok diáklátogatottsága* és tulajdonképpen milyen társas-, szórakozási-művelődési formákat látogatnak a diákok.

A diákok 16,2%-a saját iskolájának klubjába jár. E klubok társadalmi összetételüket tekintve rétegklubok, tagjai az adott iskola diákjai. Tevékenységüket tekintve ezek a klubok általános jellegűek, a legkülönbözőbb és legváltozatosabb szórakozási- művelődési programokat valósítják meg.

A diákok 17,8%-a a saját iskoláján kívüli ifjúsági klubokat látogatja, amelyek fenntartói, irányítói különböző állami- társadalmi szervek (a lakóterületi tanács, a Hazafias Népfront, a KISZ vagy valamely üzem, művelődési- sportintézmény stb.). Ezekben a klubokban a különböző ifjúsági rétegek együtt tartják társasösszejöveteleiket. Tevékenységüket tekintve ezek is leginkább sokirányúak, általános jellegűek, bár látogatják a diákok az olyan speciális jellegűeket is, mint a beatzenei-; sport-; Ifjú Gárdista-; politikai vitaklub stb.

A diákok 28,7%-a tanácsi vagy szakszervezeti fenntartású művelődési otthonok különböző szórakozási- művelődési rendezvényeit keresi fel. Itt a diákok részéről leglátogatottabb ún. „kiscsoportos” foglalkozási formák a klubokon kívül a műkedvelő csoportok, szakkörök, tanfolyamok — a nagyrendezvények közül az ismeretterjesztő előadások, filmvetítések, táncrendezvények. Nem érdektelen megjegyezni (egyéb vizsgálati adatok alapján), hogy a diákok egyik legfontosabb rétegét alkotják a művelődési otthonok látogatóinak — kb. egynegyed részét mind a kiscsoportos foglalkozásokon, mind a nagyrendezvényeken.

A látogatók összesített arányait nehéz pontosan megállapítani, mert bár az egyes intézménytípusonként külön jelzett arányok tulajdonképpen összegezendők, azonban bizonyos átfedések jelentkeznek (pl. egyes diákok az adott művelődési otthon ifjúsági klubfoglalkozásaira is és egyéb más rendezvényeire is eljárnak).

A művelődési intézmények látogatásának *gyakorisága* rendkívül szórta. Egyes diákok tulajdonképpen csak ritka vendégek, mások rendszeres látogatók, sőt vannak, akik szinte „bennlakók”. A művelődési otthonok szakkörein a látogatás gyakorisága természetesen sokkal folyamatosabb, mint pl. a filmvetítéseken. Ami az ifjúsági klubokat illeti, az iskolai klubba a diáklátogatók 42,3%-a csak ritkábban; az iskolán kívüli klubokba a diáklátogatóknak már nagyobb része: 53,5%-a jár be legalább hetenként egyszer, míg 46,5% csak ritkábban. A „bennlakók”, vagyis akik hetenként többször is bejárnak a klubba, az iskolai klublátogatók 16,6%-át, az iskolán kívüli klublátogatók 23,5%-át teszik ki.

A sokaság és a gyakoriság adatainak számbavétele arra mutat, hogy a *művelődési otthonok, klubok diáklátogatottsága igen jelentős*. E művelődési intézmények, formák az utóbbi időben a diákok társas szabadidőfoglalkoztatásának egyik legfontosabb alkotóelemévé váltak. Olyan jelenség ez, amelyre a diákok neveléséért — kulturált szabadidőtöltésre neveléséért is — elsőrendűen felelős közoktatási intézményeink ma még nem fordítanak kellő figyelmet. Olyan lehetőség ez, amely éppen a diákok kulturált szabadidő-szokásainak kialakításán keresztül, a permanens önművelés eddig feltáratlan, kiaknázatlan erőforrásait nyithatja meg.

A látogatók csoportösszetétele

A művelődési otthonok, klubok diáklátogatásával való ismerkedést indokolt az alapvető demográfiai-szociális megoszlással folytatni.

Az 1. táblázat adataiból kitűnik, hogy a művelődési intézményeket a diáki fiúk nagyobb arányban látogatják, mint a diáklányok, különösen erőteljesen mutatkozik ez a különbség a művelődési otthonok látogatásánál. Ennek megbízható magyarázata külön vizsgálódást igényel.

A 2. táblázat adatai szerint a III. évfolyam tanulói kitűnnek a diákok közül a művelődési intézmények társas szabadidőfoglalkozásain való nagyarányú részvétellel. Különösen a művelődési otthonok látogatottságánál jelentkezik

1. táblázat

Nemek szerinti megoszlás (a mintasokaság %₀-ában)

Iskolai klubba jár		Iskolán kívüli klubba jár		Művelődési otthonba jár	
fiú	lány	fiú	lány	fiú	lány
17,0	14,4	17,4	18,5	31,7	23,7

A vizsgált mintasokaság teljes megoszlása: Fiú 537 — lány 320.

2. táblázat

Évfolyam szerinti megoszlás (a mintasokaság %₀-ában)

Iskolai klubba jár			Iskolán kívüli klubba jár			Művelődési otthonba jár		
I évf.	II évf.	III évf.	I évf.	II évf.	III évf.	I évf.	II évf.	III évf.
12,7	12,0	16,5	16,1	17,7	21,3	26,7	24,8	34,6

Az életkormegoszlást a diákéletmód szempontjából karakterisztikusabb évfolyam megoszlással behelyettesítve fejeztük ki. — A IV. évfolyamot a középiskolás diákéletmódot különösen a szabadidő-szokásokat erőteljesen befolyásoló érettségi-előkészületek miatt nem vontuk be a vizsgálatba. — A vizsgált mintasokaság teljes megoszlása: I. évf. tanulója 261; II. évf. tanulója 266; III. évf. tanulója 249.

3. táblázat

Családi-társadalmi megoszlás (a mintasokaság %₀-ában)

Iskolai klubba jár				Iskolán kívüli klubba jár				Művelődési otthonba jár			
értelmi-ségi	egyéb szellemi dolgozó	szakmunkás	egyéb fizikai dolgozó	értelmiségi	egyéb szellemi dolgozó	szakmunkás	egyéb fizikai dolgozó	értelmiségi	egyéb szellemi dolgozó	szakmunkás	egyéb fizikai dolgozó
13,7	8,5	14,8	23,1	20,7	20,5	17,3	14,5	22,7	26,6	33,0	33,0

A családi-társadalmi megoszlást az apák foglalkozás szerinti megoszlásával fejeztük ki. A szociális foglalkozási kategóriák bizonyos összevonását alkalmaztuk, a vizsgált minta teljes megoszlása ezek szerint: értelmiségi (és vezető beosztású szellemi dolgozók) 194; egyéb szellemi dolgozók 132; szakmunkások 197; egyéb fizikai dolgozók (segéd- és betanított munkások, mezőgazdasági dolgozók stb.) 152.

ez erőteljesen. Ez az a korosztály-évfolyam, amely általában is legaktívabban keresi a szabadidő-közösségeket, és különösen az iskolán kívüli szórakozási-művelődési kereteket. E korosztály ilyenirányú fokozott, szinte robbanásszerű igényére különösen érdemes figyelmeztetni.

A 3. táblázat vizsgálati adataiból kibontakozó kép fő vonása, hogy a „társadalmi ranglétrán” lefelé haladva egyre nagyobb azoknak a tanulóknak az aránya, akik a társas szórakozás-művelődés kereteit e művelődési intézményekben találják meg. Különösen az iskolai klubok és a művelődési otthonok esetében mutatkozik elég egyértelműen ez a jelenség. Ha számba vesszük azt a közismerten ismert tényt, hogy a fizikai dolgozó szülők gyermekei általában milyen hátrányos helyzetben vannak művelődési viszonyaik tekintetében, különösen figyelemre méltó az itt feltáruló jelenség. Úgy is mint lehetőség, amit e művelődési intézmények társas szórakozási-művelődési foglalkozásai nyújtanak, különösen e diákok hátrányainak felszámolására, kulturált szabadidő-szokásainak kialakítása, permanens önművelődésük elősegítése szolgáltatában. E lehetőségek felismerése és kiaknázása fontos kultúrpolitikai ösztönző és irányjelző az iskolák és a közművelődési intézmények fokozott együttműködésében.

Műveltségi szintkülönbségek

Amikor a művelődési otthonok, klubok diáklátogatóival való ismerkedés során azt szeretnénk világosabban látni, mely tényezők játszhatnak fontos szerepet a permanens önművelésre való készségük fejlesztésében, mindenekelőtt meg kell vizsgálnunk műveltségük színvonalát.

Két mutatót használunk: 1. a diákok *tanulmányi előmenetele* a következő osztályzati kategóriákban kifejezve: gyenge (1–3); közepes (3–4); jó (4–5); 2. a diákok *verbális intelligenciája* az EA által szerkesztett szópróba során elért ponteredmények alapján: igen gyenge (0–20); gyenge (21–28); közepes (29–32); jó (33–36); kitűnő (37–40).

A diákok tanulmányi előmenetele és szóbeli intelligenciája közötti korreláció adatait vizsgálva szembevetünk a jó tanulmányi és a jó szópróba-eredmények, illetőleg a gyenge tanulmányi és a gyenge szópróba-eredmények közötti szoros összefüggés. Ez az általános tendencia természetes. Annál meglepőbb, hogy bizony a jó tanulmányi előmenetelű diákok között is előfordultak gyenge (9,6%), sőt igen gyenge (3,6%) szópróba-eredmények. Tétélezzünk itt fel figyelmetlenséget és mi se fordítunk rá nagyobb figyelmet. Annál figyelemreméltóbb számunkra, hogy a gyenge tanulmányi előmenetelű tanulók között is igen szép számmal voltak, akik a szópróbát jól (21,5%), sőt kitűnően (25,6%) oldották meg. Annak jelzéseként tekintjük ezt, hogy sok olyan diák van, aki nem ér ugyan el megfelelő tanulmányi eredményt, de megfelelő alapintelligenciával rendelkezik. Ezt különösen azért tartjuk itt figyelemre méltónak, mert most éppen a szabadidős szórakozási—művelődési keretek közötti tényezőket, műveltségi alapállást keressük a permanens önművelés fejlesztéséhez.

Milyen sajátosságokat mutat a művelődési otthonokat és klubokat látogató diákok *műveltségi színvonala*?

A 4. táblázat adatai szerint a teljes mintához viszonyítva mind a klubba járók, mind a művelődési otthonba járók között kevesebb a jó tanuló; míg az előbbieknél a közepes tanulók, az utóbbiaknál a gyenge tanulók felé tolódik el az aránykülönbség.

Az 5. táblázat szerint a teljes mintához viszonyítva a klubokba vagy a művelődési otthonokba járó tanulók szóbeli intelligencia tekintetében nem mutatnak olyan tendenciális eltérést, mint tanulmányi előmenetel tekintetében. A szópróba-eredményekben is vannak bizonyos eltérések, de ezek sokkal inkább kiegyenlítődnek, mint a tanulmányi eredményekbeli különbségek.

4. táblázat

Tanulmányi előmenetel szerinti megoszlás (%-ban kifejezve)

A diákság tanulmányi előmenetele		Teljes minta	Klubokba járók	Művelődési otthonokba járók
tanulmányi eredmények	gyenge	16,9	13,8	22,4
	közepes	39,3	41,1	40,5
	jó	38,3	36,7	31,3

A hiányzó 6—8% nem válaszolt a kérdésre. Az iskolai és az iskolán kívüli klubokba járókat itt és a további számításoknál a szignifikancia érdekében összevontuk.

5. táblázat

Szóbeli intelligencia szerinti megoszlás (%-ban kifejezve)

A diákság szóbeli intelligenciája		Teljes minta	Klubokba járók	Művelődési otthonokba járók
szópróba-eredmények	igen gyenge	7,6	9,0	9,3
	gyenge	14,4	11,6	12,7
	közepes	17,5	23,3	17,6
	jó	32,1	29,2	30,2
	kitűnő	21,1	20,0	23,9

A hiányzó 5—8% nem válaszolt a kérdésre.

A két mutató — a tanulmányi, illetve a szópróba-eredmények — alapján tehát bizonyos kettősséget állapíthatunk meg a klubokba, művelődési otthonokba járó diákok műveltségi alapállásában: alacsonyabb szintű iskolai műveltség — kiegyenlített szintű nem iskolai műveltség. Előbbiekkel szemben az utóbbi talán biztató alapot nyújthat permanens művelődésük kifejlesztéséhez, a szabadidős szórakozási-művelődési keretek között.

Időháztartás

A művelődési otthonok és klubok diáklátogatóinak művelődési—életmódbeli sajátosságait kutatva meg kell vizsgálnunk, hogy e diákok mennyi idővel rendelkeznek és hogyan gazdálkodnak vele. Az alvás, pihenés, étkezés, személyi ellátás, családi—házi munka, iskolai tanulás stb. itt most témánk szempontjából figyelmen kívül hagyható. Annál figyelemre méltóbb két olyan viszonylag szabad gazdálkodás tárgyát képező napi elfoglaltság időtartama, mint a *nem kötött idejű otthoni tanulás* és a kifejezetten *szabadidős szórakozás-művelődés*.

Az otthoni tanulásra szánt idő mennyisége tekintetében három fő csoportot különböztettünk meg, és ezek szerint a teljes vizsgált minta (868) a következő megoszlást mutatta:

2 óránál kevesebbet tanul otthon naponta	31,6%
2—3 órát tanul otthon naponta	34,8%
3 óránál többet tanul otthon naponta	27,1%
Nem válaszolt a kérdésre	6,5%

A klubokba járó diákok között jóval többen vannak, akik csak két óránál kevesebbet tanulnak (42,2%), viszont jóval kevesebben vannak, akik 3 óránál is többet tanulnak (18,6%). A művelődési otthonokba járó diákoknál ilyen nagy különbségek nincsenek, de közöttük is több az olyan, aki csak 2 óránál kevesebbet tanul (35,7%).

A legjelentősebb eltérés a klubok, művelődési otthonok látogatása, illetve a távolmaradás vonatkozásában az otthon 1—2 órát tanuló diákok körében fedezhető fel. E viszonylag keveset tanuló diákok közül kerül ki csaknem minden harmadik klub-, illetve művelődési otthon-látogató, míg a távolmaradók között csak minden hatodik adódik közülük.

Megállapítható, hogy a kevesebb otthoni tanulás, bár nem mindenkire érvényes, de jellemzőbb tünet a klubokba, művelődési otthonokba járók között, mint a távolmaradók között.

A szórakozás-művelődésre jutó hétköznapi szabadidő mennyisége tekintetében négy fő csoportot különböztettünk meg, ezek szerint a teljes vizsgált minta (868) a következő megoszlást mutatta:

1 óránál kevesebb szabadidővel rendelkezik	24,5%
1—2 óra szabadidővel rendelkezik	28,5%
2—3 óra szabadidővel rendelkezik	20,7%
3 óránál is több szabadidővel rendelkezik	17,8%
Nem válaszolt a kérdésre	9,5%

A klubokba, művelődési otthonokba járó diákok ebben a vonatkozásban is mutatnak jelentős eltérést az összdiákságtól.

A legjellegzetesebb eltérés az, hogy jóval kevesebb közöttük az olyan diák, aki szűkölködik a szabadidővel és jóval több közöttük az olyan, aki bővelkedik benne.

Amíg az összdiákság sokaságában minden negyedik diák „időszegény” (aki legfeljebb napi 1 óra szabadidővel rendelkezik), addig a művelődési otthonokba járók között csak minden ötödik, a klubokba járók között pedig csak minden hatodik ilyen.

Amíg az összdiákság sokaságában csak minden hatodik diák „időmilliomos” (aki naponta 3 óránál is több szabadidővel rendelkezik), addig a művelődési otthonokba járók között már minden ötödik, a klubokba járók között pedig már minden negyedik ilyen.

A művelődési otthonok, klubok egy-egy foglalkozásán való részvétel hozzávetőlegesen 2 órát vesz igénybe. E foglalkozások látogatóinak zömét — 3/4 részét — olyan diákok adják, akik naponta rendelkeznek legalább 2 óra szabadidővel. Megjegyzendő, hogy az összdiákságnak is jelentős — 2/3 — része rendelkezik ennyi szabadidővel.

Összegezőként a művelődési otthonokba és a klubokba járó diákok időháztartásának témánk szempontjából legfontosabb két elfoglaltságáról, legjellegzetesebb eltérő vonásként elmondhatjuk, hogy az összdiáksághoz viszonyítva sokuknál egyrészt rövidebb az otthoni tanulás időtartama, másrészt több a szórakozásra—művelődésre rendelkezésre álló szabadidő.

A szabadidő eltöltése

Milyen sajátosságokat fedeztünk fel a klubokat, művelődési otthonokat látogató diákok életvitelében a szabadidő felhasználása terén?

Vegyünk szemügyre először néhány szervezett időtöltést.

6. táblázat

Iskolai szakköri tagság (%-ban kifejezve)

Klubokba		Művelődési otthonokba	
járók	nem járók	járók	nem járók
53,5	47,8	56,6	55,2

A 6. táblázathoz: Az iskolai szakkörök tudvalevően javarészt a tantárgyakkal kapcsolatosak, tanulmányi kiegészítő jellegűek; érdekes, hogy ebben a vonatkozásban sem kevesebb a klubokba, művelődési otthonokba járók részvételi aránya.

7. táblázat

Könyvtári tagság (%-ban kifejezve)

Klubokba		Művelődési otthonokba	
járók	nem járók	járók	nem járók
54,8	57,5	59,5	59,7

A 7. táblázathoz: Az iskolai és közművelődési könyvtárak tagsági aránya is lényegében azonos a klubokat, művelődési otthonokat látogatók ill. azoktól távolmaradók körében.

8. táblázat

Sportköri tagság (%-ban kifejezve)

Klubokba	
járók	nem járók
50,1	50,2

A 8. táblázathoz: A valamely sportegyesületben való rendszeres sportolás adatai, amelyek csak a klubok látogatása illetve azoktól való távolmaradás vonatkozásában állnak rendelkezésünkre, szintén teljes arányazonosságot mutatnak.

A klubok, művelődési otthonok foglalkozásainak látogatása tehát korántsem vonja el a diákokat az olyan szervezett szabadidőkeretektől, mint az iskolai szakkör, a könyvtár, a sportkör. Inkább azt mondhatjuk, hogy ezek a szabadidőkeretek nem tudják teljesen lekötni a klubokba, művelődési otthonokba járó diákok szabadidejét, érdeklődését, energiáját.

Nézzünk néhány teljesen kötetlen, spontán időtöltést.

9. táblázat

Szórakozás az utcán (%-ban kifejezve)

Összes diák	Klubba járók	Művelődési otthonokba járók
21,4	27,8	35,1

A 9. táblázathoz: Az utcai időtöltés bizonyos határok között természetes jelenség a vizsgált korosztálynál. Az utca az élettel való ismerkedés területe is és nem egyszerűen a kárhozát hona. Ha azonban az utcai időtöltés-szórakozás túl sok időt vesz igénybe, akkor ennek tartalma és értéke már megkérdőjelezhető. Az adatok éppen erre a kétes értékű időtöltésre vonatkoznak: azoknak a diákoknak az arányát mutatják, akik naponta legalább két órát töltenek az utcákon, tereken szórakozással. Figyelmeztető jelenség, hogy így fecserli az idejét általában minden ötödik diák; a klubba járók közül minden negyedik; a művelődési otthonba járók közül pedig minden harmadik.

10. táblázat

Unatkozás (%-ban kifejezve)

Összes diák	Klubba járók
31,7	34,6

A 10. táblázathoz: Meglehetősen nagy az aránya azoknak a diákoknak, akik arra panaszkodnak, hogy unatkozni szoktak.

E spontán időtöltésre, mondhatni időfecsérlésre vonatkozó adatok azt mutatják, hogy a klubokba, művelődési otthonokba járó diákok jobban küszködnek az unalommal; hogy rájuk erőteljesebb hatást gyakorol a kétes értékű utcai szórakozás. Amikor a klubok és művelődési otthonok kulturált szabadidő-foglalkoztatásainak lehetőségeire, teendőire gondolunk, nem feledkezhetünk meg azokról a nem éppen kedvező hatásokról, amelyek alól ki kell, hogy vonják diáklátogatóikat.

Milyen sajátosságokat mutat a klubok és művelődési otthonok látogatóinak *időtöltési preferencia-skálája* a diákság összességéhez viszonyítva? A megkérdezettek a számukra legvonzóbbakat 18 válaszvariációból választhatták ki és egyéb válasz megjelölésére is szabad lehetőségük volt. A 11. táblázaton bemutatott skálába az előfordulás gyakoriságának sorrendjében %-os megjelöléssel, az első tíz helyezett kedvelt időtöltést vettük ki.

A klubba járó diákok időtöltéseinek preferenciaskálája a kluboktól távolmaradó diákokéhoz viszonyítva a következő fő különbségeket mutatja: *előbbre került* a sorrendben az együttlét a partnerrel, a tánc—zene, a séta, a sportesemények látogatása; *hátrább került* a sorrendben a szépirodalom, a tanulás, a kirándulás, a színház, a mozi, a televízió, a tudománnyal való foglalkozás.

11. táblázat

A kedvelt időtöltések sorrendje

Klubokba					
járó diákok			nem járó diákok		
Kedvelt időtöltése	Sorrend	%	Kedvelt időtöltése	Sorrend	%
sport	I	26,2	sport	I	22,9
együttlét a partnerrel	II	17,3	szépirodalom	II	15,8
szépirodalom	III	16,6	kirándulás	III	11,5
kirándulás	IV	9,6	együttlét a partnerral	IV	9,6
tánc—(zene)	V	4,0	mozi	V	4,4
mozi	VI	3,7	tanulás	VI	3,8
tanulás	VII	2,3	színház	VII	2,9
séta	VIII	2,3	tánc-zene	VIII	2,9
sportesemény látogatása	IX	2,0	televízió	IX	2,4
színház	X	1,7	tudománnyal való foglalkozás	X	2,2

Művelődési otthonokba					
járó diákok			nem járó diákok		
Kedvelt időtöltése	Sorrend	%	Kedvelt időtöltése	Sorrend	%
együttlét a partnerrel	I	17,7	sport	I	26,8
sport	II	16,5	szépirodalom	II	18,5
szépirodalom	III	9,3	kirándulás	III	11,6
kirándulás	IV	8,5	együttlét a partnerral	IV	10,2
tánc—(zene)	V	6,4	mozi	V	3,9
mozi	VI	5,2	tanulás	VI	2,8
tanulás	VII	4,9	színház	VII	2,7
televízió	VIII	4,0	séta	VIII	2,0
rádió	IX	4,0	modellezés	IX	2,0
séta	X	2,4	tudománnyal való foglalkozás	X	1,9

A művelődési otthonokba járó diákok preferencia-skáláján a következők a különbségek a művelődési otthonoktól távolmaradó diákokhoz viszonyítva: *előbbre került*, méghozzá a sorrend élére a partnerrel való együttlét, ezenkívül a tánc—zene, rádió, televízió; *hátrább került* a sorrendben a sport, a szépirodalom, a tanulás, a kirándulás, a séta, a színház, a tudománnyal való foglalkozás.

A klubokat és művelődési otthonokat látogató diákok legkedveltebb időtöltés-skálája tehát egyrészt *sok hasonló vonást* mutat a többi diákkal (például, hogy a

sorrend élén, mint legpregnansabbak ugyanazok szerepelnek: sport, együttlét a partnerrel, szépirodalom, kirándulás), ugyanakkor azonban, ha nem is azonos, de *tendenciájában karakterisztikus eltérést* jelez: jobban vonzza őket a szórakozás, kevésbé a művelődés. Ezekkel az időtöltési preferenciákkal, mint reális, bár nem változtathatatlan tényekkel, mint kielégítendő és egyidejűleg alakítandó igényekkel számolni kell a diákok szabadidőfoglalkoztatása során.

*

Összegezeként megállapíthatjuk, hogy a művelődési otthonok, ifjúsági klubok többé-kevésbé rendszeres diáklátogatottsága fontos, új jelensége a diákéletmódnak. A társas szórakozás-művelődés e keretei új lehetőséget nyitnak meg a diákok kulturált szabadidőszokásainak kialakítása, az egész életen át tartó önművelés megalapozása számára. Az új lehetőségek jelentőségét külön is aláhúzza az a körülmény, hogy a diáklátogatók között viszonylag sok a fizikai munkát végző szülők gyermeke és ez kedvező alkalmat kínál műveltségi hátrányuk kiegyenlítésére.

A lehetőségek realizálása megkívánja, hogy valóság-hű képet alkossunk a művelődési otthonokat, ifjúsági klubokat látogató diákok életvitelének sajátosságairól. Különösen azoknak a tényezőknél a bonyolult ellentmondásával kell szembenéznünk, amelyek kedvezően vagy kedvezőtlenül befolyásolják a permanens önművelés készségeinek megalapozását, a kulturált szabadidőszokások kialakítását. Többek között számításba kell vennünk, hogy e diákok tanulmányi előmenetele gyengébb, bár intelligenciájuk színvonala, úgy tűnik, megfelel az általánosnak. Kevesebb időt fordítanak az otthoni tanulásra; viszont több szabadidővel rendelkeznek. Azonos arányban vannak jelen az iskolai szakkörökben, könyvtárban, sportkörökben, de ezek a szervezett szabadidőkeretek az ő energiájukat, érdeklődésüket kevésbé kötik le. Többet unatkoznak, jobban ki vannak téve az utca káros hatásainak, mint a többiek. Bár alapjában hasznosak legkedveltebb időtöltéseik, de a szórakozási jellegűek nagyobb vonzást gyakorolnak rájuk.

Csakis a behatóbb valóságismeret birtokában lehet kimunkálni azokat a módszereket, amelyek hatásos eszközül szolgálnak a művelődési otthonok és ifjúsági klubok nyújtotta új lehetőségek kiaknázásában; a diákok kulturált szabadidőszokásainak kialakítása érdekében; korunk sürgető jelszavának, a permanens önművelésnek gyakorlati megvalósítása érdekében.